

מבוא	היקפו של המשפט החוקתי	1. מסדיר את העניינים שבין המדינה לפרט, ובין המדינה לעצמה. 2. השלטון מוגבל: - ע"י עקרון הפרדת רשויות. ישנם איזונים ובלמים בין הרשויות. - ע"י זכויות האדם.
	מהי חוקה?	צירוף כללים המסדירים את סמכותם של רשויות השלטון. יש כאלה המוסיפים לכך גם את זכויות האדם. היא מתאפיינת בנוקשות ועליונות. חוקה פורמאלית – מסמך אחד, שבראשו כתוב "חוקה". חוקה מהותית – קובץ חוקים המשמשים כולם יחד כחוקה.

נושא	תת-נושא	במה הדיון עוסק ושאלות רלוונטיות	פסק הדין	דעות השופטים
מהפכת החוקתית			בנק המזרחי נ' מגדל: מהם מעמדם של חוקי היסוד וזכויות האדם? כיצד ניתן לסתור אותם?	*ההלכה המרכזית בצהוב: אם יש דעה אחת כתובה ולא צוין אחרת – היא ההלכה. ברק: לזכויות אדם מעמד עליון, לכן חוק רגיל לא יכול לשנות/לפגוע בהן, אלא רק חוק יסוד, אם נקבע בו כך. ניתן לשנות חו"י רק ע"י חו"י אחר, ברוב של הכנסת. ניתן לפגוע בחו"י בכפוף לפסקת ההגבלה/ההתגברות. האם הכנסת יכולה להגביל את עצמה? שמגר: כן, כי היא הריבון. ברק: כן, כי היא גם הרשות המחוקקת, וגם בעלת סמכות מכוונת. חשין: לא, רק לכנסת הראשונה הייתה סמכות מכוונת.

שלבים לפתרון קייס:

דיון בעילות סף הרלוונטיות ← נשאל האם מדובר בפגיעה בחוק יסוד או בשינוי חוק יסוד? ← שאלת הפגיעה ← חוקתיות הפגיעה (דיון בפסקת ההתגברות כשרלוונטי) ← (סעד) ← הסיכויים לקבלת העתירה.

גם אם אחד השלבים לא מתקיים, בכל זאת נדון בכולם!!

נוסח למבחן: סמכותו של ביהמ"ש לדון כבג"ץ מעוגנת בס' 15 לחו"י השפיטה. בנוסף, יש בידו את הסמכות לבקר את חקיקת הכנסת (בנק המזרחי). ראשית נדון בעילות הסף שמטרתן להיות כמנגנון לריסון אקטיביזם שיפוטי ולמנוע הוצאות משפט.

עילות הסף	זכות העמידה	הגישה המסורתית – זכאי לזכות עמידה רק מי שיש לו אינטרס אישי, ממשי וישיר, כנגד הזכות של קצב להליך שימוע, וישיר בעתירה.	אלוני נ' שר המשפטים: שר המשפטים סרב להסגיר את נקש לצרפת. בעתירה נשאל האם גם מי שאינו בעל אינטרס אישי, ממשי וישיר יכול לעתור לבג"ץ.	שמגר: אם העתירה בעלת אופי ציבורי הנוגע לשלטון החוק וגם אין עותר בעל אינטרס אישי, ממשי וישיר, אז יוכל גוף ציבורי לעתור לבג"ץ. אלון: ניתן לאפשר עותר ציבורי רק אם הנושא הוא בעל אופי חוקתי מובהק.
	שפיטות	שפיטות נורמטיבית: האם יש לביהמ"ש	רסלר נ' שר הביטחון: החרדים לא מתגייסים, וכך נוצרת פגיעה בשוויון.	ההלכה כיום: פרוקצ'יה: ניתן לאפשר עותר ציבורי אם העתירה בעלת אופי ציבורי הנוגעת לקידום שלטון החוק/ עוסקת באכיפה של עקרונות חוקתיים/ עוסקת בתיקון פגמים מהותיים במנהל הציבורי. חריג: אם ישנו נפגע ישיר, רק הוא יכול לעתור. חריג לחריג: אם יש נפגע ישיר, אבל העתירה קשורה לזכויות אדם וליסודות המשטר הדמוקרטי.
				ברק: נורמטיבית – "הכול שפיט". לעיתים ביהמ"ש ייעזר בעילת הסבירות. מוסדית – ברוב המקרים יש שפיטות מוסדית, חוץ ממקרים שבהם יש חשש שאמון הציבור ייפגע (לדוג' עניינים פוליטיים).

		את הכלים לדון בעתירה? שפיטות מוסדית: האם ראוי שביהמ"ש ולא גוף אחר יכריע בסוגיה?	ז'רז'בסקי נ' ראש הממשלה: האם הסכם פוליטי הוא עניין שפיט?	אלון: נורמטיבית – לא הכול שפיט, למשל דברים הנודעים למוסר או לנורמות חברתיות. מוסדית – שופטים לא תמיד אובייקטיבים. למרות שעמדת ברק היא ההלכה, יש לציין גם את עמדת אלון!
	בשלות		פסק הדין המרכזי! <u>סבח נ' הכנסת:</u> חוק ועדות קבלה: האם אי קבלת אדם ליישוב בטענה של "חוסר התאמה למרקם החברתי ביישוב" מהווה פגיעה בשוויון?	גרונים: מבחן דו-שלבי: 1. האם יש תשתית עובדתית? האם היא מספיקה ע"מ להכריע בנושא? 2. מהי טיבה ועוצמה של הפגיעה? (ניתן לעבור לשלב השני גם אם אין תשתית עובדתית מספקת). גיבראן: תביעה תדחה בשל אי בשלות אם לא מוצא הדין במקומות אחרים, ואם אין מספיק נתונים. אם הנושא תמיד לא יהיה בשל, אז התביעה תתקבל למרות חוסר התקיימותה של העילה. הנדל – בשלות חלקית: אם יש כמה סעיפים בחוק, ולכל אחת תשתית עובדתית שונה, אפשר לפרק אותו ולדון בסעיפים הבשלים בלבד. יש לבדוק האם פסילת סעיף ספציפי לא פוסל את כלל החוק. ראשית נדון בגישת גרונים (וגיבראן). רק אם יש יותר מס' אחד נדון בהנדל.
			<u>בוגרי התיכון הערבי אורתודוכסי נ' שר האוצר:</u> חוק יסודות התקציב שולל תקציב ממשלתי מארגון המגדיר את יום העצמאות כיום אבל. העותרים טענו שיש פגיעה בחופש הביטוי.	נאור: יש לחכות לאחר חקיקת החוק כדי לבחון האם הוא חוקתי או לא. חריג "האפקט המצנן": אם המתנה תגבה מחיר גבוה מהעותר, ניתן לדון בעתירה.
			<u>איגוד הנאמנים בשוק ההון נ' מדינת ישראל:</u> העותרים טענו שהטלת סנקציות פליליות ומניעת ביטוח יפגעו בחופש העיסוק.	ריבלין (כדעת נאור): ראוי שעתירה כנגד חוק תהיה רק לאחר שהוא נאכף בהליך כלשהו.
			<u>גוטמן נ' היועמ"ש:</u> הצעת חוק להעלאת את אחוז החסימה ל-3.25%. האם זה נועד להגביר משילות, או להדיר את המפלגות הערביות מהכנסת?	גרונים: כיוון שהפגיעה לא קרתה בפועל, יש צורך לחכות לאחר הבחירות. בנוסף, העלאת אחוז החסימה היא ניטרלית, ומתייחסת לכל המפלגות באופן שווה. גיבראן: ביהמ"ש צריך להתערב.
			<u>התנועה למען איכות השלטון נ' שר האוצר</u>	חיות: ישנם מקרים בהם פנייה מוקדמת לסמכות אחרת תועיל. אך לרוב, עילת הסף אינה הכרחית וביהמ"ש לא יקפיד על התקיימותה.
			<u>התנועה למען איכות השלטון נ' הכנסת</u>	מלצר: ביהמ"ש לא ידחה עתירה בגלל אי מיצוי הליכים במקרים בהם הסעד החלופי אינו יעיל, הנסיבות מחייבות התערבות מיידית, או בשל שיקולי צדק.
נוסח למבחן: במידה וביהמ"ש יקבע כי המקרה עומד בעילות הסף, נמשיך לנתח את המקרה ע"פ תורת שלושת השלבים (כפי שנקבע בפס"ד בנק המזרחי ופס"ד חסף). נמשיך לדון בכל השלבים, גם אם יקבע בג"ץ כי אין להמשיך לשלב הבא.				

שאלת הפגיעה –	האם קיימת זכות?	ברק: זכות היא אחת מ-3: זכות להוקרה/הגשמה/הגנה מצד ג'.
	האם הזכות מעוגנת בחוק יסוד?	דורנר: רק במקרים של אי שוויון מטעמי מין או גזע הזכות לשוויון תיגזר מכבוד האדם. גישה מצמצמת.
		אליס מילר נ' שר הביטחון: האם גם נשים רשאיות להתגייס לקורס טיס? מהו מקור הזכות לשוויון?

נטל ההוכחה על העותר	יש לציין האם הזכות מופיעה בחו"י, או שמעמדה ניתן לה בפסיקה.	התנועה לאיכות השלטון נ' הכנסת – פרשת טל: הזכות לכבוד כאוטונומיה של הפרט.	ברק: כבוד האדם כולל גם את האיסור לבזות או להשפיל, ואת הזכות לאוטונומיה. יש להראות קשר בין הפגיעה בכבוד, ובין הזכות המנויה.
		גישת מרחיבה: כלל זכויות האדם כלולות בזכות לכבוד.	ברק: הזכות לשוויון היא זכות חוקתית. חשין: מצטרף לברק. במקרה הספציפי אין פגיעה באוטונומיה של בחורי הישיבות.
		במבחן מספיק להגיד שישנן 3 גישות, ואם הזכות עומדת בגישת הביניים – גישתו של ברק (בפרשת טל), אז הזכות מעוגנת בחוק יסוד.	
	מה היקפה של הזכות?	עדאלה נ' שר הפנים (איחוד משפחות): הוראת שעה ביטחונית לפיה אזרחי ישראלים הערביים לא יכולים להתאחד עם בני זוגם הפלסטינאים. האם יש פגיעה בשוויון? האם יש זכות לחיי משפחה?	ברק: הזכות לחיי משפחה נגזרת מהזכות לכבוד, והיקפה כולל את הזכות של בני זוג לחיות יחד. היקף הזכויות הבלתי מנויות הוא רחב. חשין: הזכות לחיי משפחה נגזרת מכבוה"א, והיא לא כוללת את זכותם של בני זוג לחיות יחד, אלא בתנאי ששניהם אזרחים. אילו היה מותר לנשואים שאינם אזרחים לחיות יחד, אין זה נוגע לאזרחי מדינת אויב. היקף הזכויות הבלתי מנויות הוא מצומצם. למרות שברק היה בדעת מיעוט, הגישה שהתקבלה בפסקה היא הרחבה של היקף הזכויות!! יש לציין גם את הגישה המצמצמת!!
		חטיבת מפיצי הסיגריות נ' משרד הבריאות: העותרים טענו כי החוק האוסר על הצבת מכונות למכירת טבק פוגעת בקניין.	גרונים (כדעת חשין בעדאלה): אין להרחיב את היקף הזכות לקניין. אין פגיעה בחופש העיסוק, כיוון שהעותרים לא הוכיחו ניסיון למכירת מוצרים אחרים במכונות.
		שטנגר נ' יו"ר הכנסת: האם חוק הקובע שערר שני של אדם שנמצא במעצר הוא ערר ברשות ולא בזכות, הוא חוקתי?	גרונים (כדעת חשין בעדאלה): אין להרחיב את היקף הזכות לחרות. היא לא כולל בתוכה את הזכות לערר שלישי לעליון.
		פלוני נ' אילנה דיין	ריבלין: הרחבה של חופש הביטוי. הוא כולל כל פעילות המבקשת להעביר מסר.
		לוי נ' היועמ"ש: האם האיסור לשמש כמזכיר קלפי לפני גיל 21 מהווה פגיעה בחופש העיסוק?	סולברג: ע"מ לקבוע האם חופש העיסוק נפגע יש לבחון את: טיב העבודה, היקפה, משך העיסוק, מידת ההגבלה המוטלת עליה, ומידת פגיעה בחירותו של המבקש לעסוק בה וביכולתו לעצב את אישיותו על פיה. אם הפעילות מתמשכת ומשמשת כסיס לחיים, אז היא נחשבת ל"עיסוק".
		כספי נ' ממשלת ישראל: האם התו הירוק מגביל זכויות יסוד?	סולברג: ע"פ מבחן השוני הרלוונטי (יחס שווה לשווים, ושונה לשונים) אין פגיעה בשוויון. יש עניין בשמירה על בריאות הציבור.
		האם החוק פוגע בזכות?	עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי נ' שר האוצר: האם צמצום הקצבאות לגמלאים פוגע בזכות לכבוד? כספי נ' ממשלת ישראל
			סולברג: זכות מנהלית לשוויון: מבחן השוני הרלוונטי. זכות חוקתית לשוויון: כיבוד ערך הפרט. כאשר השוני נוגע בתבחין חשוד (מגדר, לאום, מין וכו') רק אז יש אפליה אסורה ופגיעה בשוויון החוקתי. אפליה זו יכולה להיות ישירה (משתמעת באופן מפורש או עקיף מהחוק), או התוצאתית (תוצאת החוק תביא לחוסר שוויון). צמצום הזכות לשוויון (בדומה לדורנר באליס מילר). החוק במקרה הנדון אינו פוגע בשוויון מאחר והיחס השונה הוא רלוונטי להגשמת תכלית החוק, ואינה מתבססת על תבחין חשוד.
נוסח למבחן: כעת נבחן את חוקתיות הפגיעה – האם המקרה עומד במבחני פסקת ההגבלה (ס' 8 לחו"י כבוד האדם וחרותו וס' 4 לחו"י חופש העיסוק).			

תורת שלוש השלבים

חוקתיות הפגיעה (פסקת ההגבלה) – נטל ההוכחה הוא על המשיב	בחוק או מכוח הסמכה מפורשת בו (דרישת החוקיות)		המפקד הלאומי נ' היועמ"ש: החוק מסמיך את הרשות "כללים בדבר איסורים ומגבלות בדבר תשדירי פרסומת". האם הדבר מהווה פגיעה בחופש הביטוי?	בחוק: ביניש : הדרישות מחוק הן – פומביות, נגישות, חוסר עמימות, היעדר שרירותיות, כלליות.
	הלימת ערכיה של מדינת ישראל		גלאון נ' היועמ"ש: מהם ערכי המדינה כיהודית ודמוקרטית?	מכוח הסמכה מפורשת בו: ביניש : ככל שהזכות תהיה מרכזית יותר, ועוצמת הפגיעה תהיה גבוהה יותר, כך ההסמכה תהיה מפורשת יותר.
	תכלית ראויה		עריית סלואד נ' הכנסת: האם מתן אישור בנייה על קרקע שבדיעבד מתגלה כשייכת לפלסטינאי נחשב חוקי?	תכלית ראויה היא תכלית שנועדה לקדם זכויות אדם, או להגשים מטרה חברתית/אינטרס ציבורי חשוב. כשיש יותר מתכלית אחת, ביהמ"ש יקבע ע"פ התכלית הדומיננטית. חיות : ישנן 2 תכליות - הסדרת ההתיישבות ופיתוח יו"ש, וזוהי תכלית ראויה. התכלית שאינה ראויה היא מניעת הרס בתים ופינוי מתיישבים. סולברג : ישנן 2 תכליות - מדינית וחברתית. לא מפרט על מהי הראויה ומה זאת שאינה ראויה. הנדל : ע"מ להבין אם התכלית ראויה או לא על ביהמ"ש לפרש את אמצעי החוק, ולהבין אלו מטרות הם משרתים (ולא רק את התיאור שסיפק המחוקק).
	אדם נ' הכנסת: המדינה אסרה מסתננים במתקני כליאה למשך 3 שנים, ללא משפט.			ארבל : התכלית הראשונה ראויה – למנוע את השתקעות המסתננים, ולהתמודד עם ההשלכות החברתיות. התכלית השנייה – ההרתעתית, מעורר קושי, ולא ניתן לפסוק לגביה אם היא ראויה או לא. תכלית הרתעתית תהיה ראויה רק במצבי קיצון.
	במידה שאינה עולה על הנדרש (דרישת החוקתיות): על האמצעי בחוק להיות מידתי ביחס לפגיעה.	מבחן ההתאמה (קשר רציונלי): התאמה בין תכלית החוק והאמצעי הפוגעני. מבחן האמצעי שפגיעתו פחותה (מבחן הסולם): אם ישנם מספר אמצעים להגשמת המטרה, נבחר בזה שפגיעתו תהיה הפחותה ביותר.	עדאלה נ' שר הפנים	ברק : לא נדרשת וודאות מוחלטת, אך גם לא תאורטית. ככל שהפגיעה חמורה יותר, כך הקשר צריך להיות הדוק יותר – מבחן השכל הישר.
			אדם נ' הכנסת	ארבל : במקרה הנדון משום שהאמצעי הנבחר לא פותר את כל הבעיה, הוא לא מתאים.
			אדם נ' הכנסת	ארבל : כאשר ההסדר הנבחר גורף נחשוד שפגיעתו אינה הפחותה ביותר.
			עדאלה נ' שר הפנים	ברק : פגיעה אינדיבידואלית פחותה מפגיעה גורפת. במקרה הקונקרטי, פגיעה אינדיבידואלית אינה מגשימה את התכלית.
			חסן נ' המוסד לביטוח לאומי: חוק הבטחת הכנסה קובע חזקה חלוטה כי מי שבבעלותו רכב, אינו זכאי להבטחת הכנסה.	ביניש : קביעה זו היא פגיעה בכבוה"א, וניתן לבחור באמצעי שפגיעתו פחותה יותר: בדיקה אינדיבידואלית, או חזקה שאינה חלוטה.
	טענת נגד שניתן להעלאות: האמצעי שפגיעתו פחותה כרוך בעלויות גבוהות. לכן נבחר אמצעי פוגעי יותר (ביהמ"ש נוטה לא לקבל טענה זו).			

ביקורת שיפוטית על הליך החקיקה			מבחן היחס הראוי (מידתיות במובן הצר): איזון בין התועלת ממיושם התכלית, לבין הנזק מהפגיעה בזכות יוצרת.	<u>עדאלה נ' שר הפנים + בית סוריק נ' הממשלה</u>	ברק: אם יש אמצעי שיגשים את המטרה פחות טוב, אך יוביל לפגיעה קטנה יותר באופן משמעותי – נבחר בו.
	מסלול חלופי: פסקת ההתגברות – ס' 8 לחוק יסוד: חופש העיסוק	<u>מיטראל נ' הכנסת:</u> האיסור על ייבוא בשר לא כשר נוגד את חופש העיסוק, את הזכות לקניין ולשוויון. צריך לבדוק שהחוק עומד בתנאי פסקת ההגבלה: נחקק ברוב; נאמר בהליך שהוא תקף על אף שהוא סותר את חו"י: חופש העיסוק; החוק תקף ל-4 שנים.	ברק: יש 3 תנאים מצטברים למתן חסינות ל"חוק חורג": 1. הפגיעה בזכויות האחרות הינה תוצאת לוואי מהפגיעה בחופש העיסוק. 2. הפגיעה בחופש העיסוק היא העיקרית והפגיעה בזכויות האחרות היא משנית. 3. הפגיעה בזכויות האחרות אינה פגיעה ממשית.		
	נוסח למבחן: כאן ביהמ"ש ידון בסעד הראוי. לא נרחיב על כך.				
	חוק ההסדרים: חקיקת סל הכוללת חוקים ותיקונים רבים, העוברים בהליך מזורז יחד.	<u>ארגון מגדלי העופות בישראל נ' ממשלת ישראל:</u> עתירה כנגד חוק ההסדרים, בטענה שח"כים לא יכולים להבין את משמעות החוק (למרות שההליך חוקי ואינו נוגד את תקנון הכנסת).	בייניש: ביטול חוק עקב הליך החקיקה יהיה רק כאשר יש פגיעה קשה וניכרת באחד מארבעת עקרונות היסוד של הליך החקיקה: 1. הכרעת הרוב 2. שוויון פורמלי – כל קול שווה קול אחד. 3. פומביות – הליך החקיקה צריך להיות שקוף. 4. השתתפות – כל חברי הכנסת יכולים להשתתף בהליך החקיקה. עקרון זה מחייב מתן תנאים מינימאליים להבנת החוק וגיבוש עמדה. דחייה של דוק' הליך החקיקה הנאות – בדיקה של איכות ההליך.		
		<u>קוונטינסקי נ' הכנסת:</u> כחלק מחוק ההסדרים עלתה הצעת חוק של 400 עמ' כשעתיים לפני ההצבעה. אחרי שטענו שהדבר לא תקין, הקריאו את החוק במשך שבע שעות. עלתה שאלה האם ההליך היה כדין או לא?	בייניש: הליך לא יהיה תקין רק כאשר לח"כים אין שום אפשרות לדעת על מה הם מצביעים. סולברג: מוסיף למבחן של בייניש מבג"ץ מגדלי העופות כי נדרש שהח"כים יוכלו לגבש עמדה מהותית, לשם כך נדרש דיון ראוי הכולל: 1. משך הדיון יהיה בהתאם לאורך הצעת החוק ומורכבותה. 2. דיון המשפיע על תוכן/נוסח הצעת החוק. 3. צירוף תשתית עובדתית להצעה. 4. פרק זמן מספיק בין העלאת ההצעה עד הדיון בה. במבחן נדון ב-4 הכללים של בייניש, ותוספת של סולברג בנושא להשתתפות!		
		<u>התנועה למען איכות השלטון נ' הכנסת:</u> היה ניסיון לשנות חו"י ע"י חו"י אחר בהוראת שעה. כך עלתה השאלה: האם ביהמ"ש יכול לבקר חו"י ולפסוק כי הוא איננו חוקתי?	מלצר: משתמש בדוק' השימוש לרעה בסמכות מכוונת, ובתיקון חוקתי שאינו חוקתי.		

ביקורת שיפוטית על חוקי יסוד			
הרשות המחוקקת	לעולם לא בוטל חוק על סמך עקרון הפרדת הרשויות.	ס' 4: שיטת הבחירות הס' כולל 6 תנאים להתקיימות הבחירות: כלליות, ארציות, ישירות, חשאיות, יחסיות (מלבד אחוז החסימה+ הסכמי עודפים), שוות.	שימוש לרעה בסמכות מכוננת: שפיר נ' הכנסת: עבר תיקון לחו"י: הכנסת בו נקבע כי ניתן לאחר בדד-ליין להעברת התקציב, ושהתקציב יגדל ב-11 מיליארד ₪.
		בחירות יחסיות: גוטמן נ' היועמ"ש	תיקון חוקתי שאינו חוקתי: חסון נ' הכנסת: האם ביהמ"ש יכול לפסוק חו"י בגלל התוכן שלו? (במקרה מדובר על חו"י: הלאום).
		בחירות שוות: גוטמן נ' היועמ"ש	חיות: שימוש בדוקי זו יעשה רק בסיום ההתהוות החוקתיות, למעט חקיקת חוק השולל/סותר את מד"י כיהודית או דמוקרטית.
		מרכז השלטון המקומי נ' הכנסת: נקבע כי ראש מועצה מקומית לא יכול להיבחר לכנסת.	גולדברג: פוסק שזה חוקי. בנוסף, השוויון נוגע רק על הרשימות ועל לבחירות לכנסת, ולא לפריימריז. חשין וזמיר: עקרון השוויון חל הן על הרשימות, והן על המועמדים, והן בבחירות לפריימריז. חשין: ס' 4 נוגע לכל היבט של שוויון בבחירות זמיר: ס' 4 נוגע רק על שוויון בסיכויים להיבחר.

		ס' 4: פגיעה מול שינוי	<u>גוטמן נ' היועמ"ש</u>	ג'ובראן: שינוי ס' 4 יהיה רק באמצעות חו"י אחר, או ברוב מיוחס. פגיעה בס' תהיה רק ע"י פסקת ההגבלה. שויון מכוח ס' 4 מול שוויון מכוח כבוה"א. ישנם 3 אופציות לבחינת הפגיעה: 1. חוק ספציפי (ס' 4), גובר על חוק כללי (כבוה"א). 2. דרישות מצטברות 3. דרישות חלופיות (להראות רק אחד מהם). גרונים: ספציפי גובר על כללי משום שהוא ייעודי ומופרש (בניגוד לזכות המנויה, הנגזרת מכבוה"א). הנדל: לעיתים הדרישות מצטברות. אין הכרעה בנושא.
		ס' 5: הזכות לבחור	הזכות מאפשרת לכל אזרח שהוא תושב ישראל (למעט אזרח בשליחות) מעל גיל 18 לבחור.	
		ס' 6: הזכות להיבחר	הזכות מאפשרת לכל אזרח בן 21 ומעלה להיבחר, למעט מי שנדון למאסר, וטרם עברו 7 שנים מיום שחרורו.	
			חריג לכך יהיה אם יו"ר ועדת הבחירות יחליט שאין קלון בעבירה בה הורשע. פייגלין נ' יו"ר הכנסת: העותר ישב בכלא, ועתר לבג"ץ לאחר ששכח להוסיף למועמדותו את המסמך שמצהיר שהוא הורשע בעבר. בנוסף, הוא לא ביקש שיקבעו שאין עם העבירה שעשה קלון.	
			לוי: משום שהזכות להיבחר היא בסיסית, עדיף לפרש את הסעיף באופן מקל. במקרה הקונקרטי יש לדון בעתירה משום שביהמ"ש כבר התכנס. בנוסף, אין בעבירה קלון. שאר ההרכב: מצטרפים לדעתו של לוי, וחלוקים בשאלה האם יש בעבירה קלון (נשאר בצ"ע).	
			סילבר נ' יו"ר ועדת הבחירות: סילבר הורשע במספר עבירות הנגועות בקלון. בכל זאת ביקש להתמודד בבחירות לכנסת, ועתר בבקשה מבג"ץ להחליט שאין בעבירות קלון.	
			סילבר נ' יו"ר ועדת הבחירות: סילבר הורשע במספר עבירות הנגועות בקלון. בכל זאת ביקש להתמודד בבחירות לכנסת, ועתר בבקשה מבג"ץ להחליט שאין בעבירות קלון.	
		ס' 6א: סייג למועמדות ח"כ שפרש מסיעתו	ח"כ שפרש מסיעתו מלבי להתפטר מהכנסת אינו יכול להיבחר לכנסת הבאה עם רשימה קיימת.	
		ס' 7: מי לא יהיה מועמד	ישנם בעלי תפקידים בחירים שמנוע מהם להיבחר לכנסת. אולם, יכול המחוקק לקבוע תקופת צינון לגביהם (פרשת רוסו).	
		ס' 7א: שלילת הזכות להשתתף בבחירות	פסילת מועמד ע"י ועדת הבחירות טעונה אישור ביהמ"ש (א.ב.), ומגיעה לשם באופן אוטומטי. ערעור על פסילת מועמדות של רשימה/אישור מועמדות מועמד מותנים בהגשת ערעור לביהמ"ש (ע.ב.).	

			ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 נ' כסיף: דיון בביהמ"ש לגבי פסילת מועמדים לכנסת.	
		חיות: פסילה רשימה/מועמד תהיה כאשר אחת מהעילות המפורטות בס' 7 מתקיימות (ומפרטת את הרף הראייתי): שלילת קיומה של מד"י כיהודית ודמוקרטית: מרכיבים לאומיים/מסורתיים ולא דתיים; עקרונות הדמוקרטיה. הסתה לגזענות: נפסול רשימה כאשר מטרותיה ומעשיה של הרשימה גזעניים באופן ברור. תמיכה במאבק מזוין: פרשנות מצמצת – יש צורך בתמיכה לא רק בארגון, אלא גם במאבק המזוין שלו. חיות מוסיפה שלא מדובר באמירה זניחה, אלא במאפיין דומיננטי של המעומד/הרשימה הנלמד מאמירה מפורשת/מסקנה חד משמעית. בנוסף, על המועמד/הרשימה לפעול להגשת מטרה זו באופן שיטתי, חמור וחזרתי.		
	ס' 19: סדרי העבודה בכנסת וביקורת שיפוטית עליהם	משום שסדרי העבודה של הכנסת קבועים בתקנון הכנסת, קיימת שאלה האם חוק ספציפי יכול לגבור על מה שנקבע בתקנון הכנסת. ברק: ביהמ"ש יכול לבקר הליכים פרלמנטריים. ע"מ לאזן בין עקרון שלטון החוק, ובין עצמאות הרשות המחוקקת יש לבחון את האם הפגיעה פוגעת באופן משמעותי ביכולת הכנסת למלא את תפקידיה. מבחן שריד: מידת ההתערבות של ביהמ"ש: הליך מעין שיפוטי – התערבות גבוהה הליך הנוגע לסדרי העבודה וההחלטות המנהליות – ביניים הליך חקיקה – התערבות מועטה.	שריד נ' יו"ר הכנסת: יו"ר הכנסת שינה את השעה לדיון בהצעת אי-אמון בכנסת.	
		ביהמ"ש ביטל את החלטת יו"ר הכנסת משום שלא ניתן לשלול מהכנסת את הכלי בעזרתו היא מפקחת על הממשלה (הצבעת אי אמון).	<u>סיעת כך נ' יו"ר הכנסת:</u> כהנא רצה להעלות הצבעת אי אמון. יו"ר הכנסת לא אפשר לו בטענה שאדם פרטי לא יכול להעלות זאת, אלא רק סיעה.	
		חשין: כשיש ניגוד עניינים מובנה, הביקורת השיפוטית תהיה קפדנית יותר.	התנועה למען איכות השלטון נ' ועדת הכנסת: הכנסת עמדה להתפזר לאחר 3 שנים, ורצתה לקבוע שח"כים יהיו זכאים לפנסיה לאחר 3 שנים בלבד (ולא 4).	
		ע"פ מבחן שריד, ביהמ"ש ממעט להתערב בהחלטות שנוגעות לסדר היום.	<u>לבנת נ' יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט:</u> האם ניתן לדחות את הוועדה במספר ימים?	
		ביהמ"ש פסק שליו"ר הכנסת הסמכות לקבוע את סדר היום של הכנסת, אך כשזה מכהן מכוח רציפות, וכשיש ניגוד עניינים מובנה, ביהמ"ש יטה להתערב יותר.	<u>התנועה למען איכות השלטון נ' יו"ר הכנסת:</u> אדלשטיין נשאר יו"ר הכנסת במשך 3 מערכות בחירות, ולא אפשר לכנסת להתכנס (כדי למנוע את ההצבעה על הדחתו).	
		ביהמ"ש פסק לא ניתן לשלול מח"כ את תפקידו המרכזי כמחוקק. זו פגיעה עמוקה במרקם החיים הפרלמנטריים וביסודות המבנה של המשפט החוקתי (מבחן שריד).	<u>כהנא נ' יו"ר הכנסת:</u> יו"ר הכנסת מנע מכהנא להגיש הצעת חוק משום שראה בה כהצעה גזענית.	
	ס' 5+1: מהי הרשות המבצעת	בייניש: ס' 1 הוא ס' הצהרתי בלבד, וקובע כי הממשלה היא הרשות המבצעת. הוא אינו קובע את סמכויות ספציפיות של הממשלה. היא משאירה בצ"ע את השאלה האם לס' יש משמעות אופרטיבית.	<u>המרכז האקדמי למשפט ועסקים נ' שר האוצר:</u> המדינה רצתה להפריט את בתי הסוהר. הטענה שעלתה שההחלטה צריכה להיות של הרשות המבצעת ולא המחוקקת (משום שהסמכות להחזיק באסירים נתונה בידה).	

חוקי הממשלה	ס' 31: תפקוד הממשלה	נושאים משמעותיים ומערכתיים הנוגעים לממשלה דורשים את אישור הכנסת. עניינים שנוגעים בניהול שוטף פנימי, יישארו כפופים להחלטת הממשלה. ועדות שרים: כשוועדת שרים מקבלת החלטה, הדבר נחשב כאילו כל הממשלה קיבלה את ההחלטה. למרות זאת, כדי לצאת למלחמה/ לנקוט פעולה צבאית, דרוש אישור של כל הממשלה. זאת למעט מקרים בהם רה"מ מוצא כי נדרש להעביר את המסכות לוועדה מצומצמת מטעמים ביטחוניים. כשלוף מנהלי ניתנת סמכות מסוימת, מוטלת עליו חובה להפעיל שיקול דעת מתמשך בהפעלת סמכות זו.
		האיסור על כבילת שיקול הדעת המנהלי התנועה למען איכות השלטון נ' רה"מ: כחלק ממתווה הגז הממשלה התחייבה לא לשנות מדיניות במשך 10 שנים, ולפעול ככל האפשר למען מטרה זו. העתירה הוגשה בטענה שיש כאן כבילת שיקול דעת מנהלי.
	ס' 32: סמכות שירות	ע"פ עקרון חוקיות המנהל , רשות מנהלית יכולה לפעול רק בכוח סמכות שניתנה לה בחקיקה ראשית. החלטה המתקבלת באופן חורג מהסמכות - תבטל. עם זאת, ס' 32 מסמיך את הממשלה לפעול במקרה הצורך אע"פ שאין גוף מנהלי המוסמך ע"פ חוק לפעול. זאת בהתאם ל-3 מגבלות: 1. הפעולה אינה מוטלת בדיון על רשות אחרת: הסמכות השירותית לעולם לא תהיה מקבילה לסמכות אחרת ע"פ דין. אם קיימת חקיקה שדנה במדיניות מסוימת, לא ניתן להשתמש בסמכות השירותית באותו עניין (כך גם בהסדרים שליליים). 2. בכפוף לכל דין: הסמכות השירותית נמצאת בתחתית פירמידת הנורמות (דורנר בקריית גת קובעת שסמכות שירותית כפופה גם להלכות פסוקות). בנוסף, אין להשתמש בסמכות שירותית כדי לפגוע בזכויות. 3. עניינים שהם במסגרת הסמכות המבצעת – תנאי פסיקתי: חשין: הממשלה לא יכולה לקבוע סמכות שירותית מכוח הסדרים ראשוניים. בנוסף, חשין קובע אמות מידת שאינן קבועות למה הוא הסדר ראשוני: מהות ההסדר, ההשלכות החברתיות ומידת הפגיעה בזכויות, מידת ההשפעה על הסדר הציבורי, תכלית הפעולה, מידת ההסכמה הציבורית, עלות, מידת מעורבות המחוקק, דחיפות, מידת הסתמכות הציבור על הממשלה/ההחלטה. חשין פסק כי ההחלטה היא בעלת השלכות משמעותיות, ולכן היא מצריכה הסדר ראשוני. הממשלה מוסמכת ע"פ חוק לקבל את ההחלטה. גרוניס: ככל שהפגיעה בזכות גדולה יותר, כך הסמכת הממשלה לקבוע הסדר ראשוני צריכה להיות מפורשת יותר. לא מדובר בהסדר ראשוני, ולכן הממשלה ראשית לקבוע את המתווה. פוגלמן: אמות המידה של חשין לא בהכרח מובילות למסקנה שמדובר בהסדר ראשוני. ביהמ"ש קבע שקיימת חזקה כי המחוקק לא הסמיך את הרשות המבצעת לקבוע בעצמה הסדרים ראשוניים.
		ועדת המעקב העליונה לענייני ערבים נ' רה"מ: האם בסמכות הממשלה לקבוע אזורי עדיפות?
		מתווה הגז 1: המרכז האקדמי למשפט ועסקים נ' הממשלה
		מתווה הגז 2: התנועה למען איכות השלטון נ' רה"מ
		בן מאיר נ' רה"מ: הממשלה הסמיכה את השב"כ לעקוב אחרי אזרחים בקורונה, זאת מכוח ס' סל בחוק השב"כ, המסמיך את הממשלה לבצע פעילויות נוספות ע"מ לשמור על אינטרסים ממלכתיים חיוניים.

זכויות נוספות הנגזרות מכבוד האדם ומעוגנות בפסיקה:	
- הזכות לשוויון: התנועה למען איכות השלטון (חוק טל); דורנר באליס מילר.	-
- הזכות לאוטונומיה: התנועה למען איכות השלטון (חוק טל); דורנר באליס מילר.	-
- חופש הביטוי: פלוני נ' אילנה דיין; קול העם	-
- הזכות לחיי משפחה: חשין/ברק בעדאלה (איחוד משפחות).	-
- הזכות לקיום מינימלי בכבוד: עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי; בג"ץ חסן.	-
- חופש דת/מדת: מגילת העצמאות.	-
- הזכות לשם טוב	-

זכויות המעוגנות בחוקי יסוד:	
• חו"י: חופש העיסוק	• חו"י: הכנסת
• חו"י: כבוד האדם וחירותו	- שוויון הבחירות, בחירות יחסיות ועיקרון הייצוג: ס' 4.
- הזכות לחיים ושלמות הגוף: ס' 2+4.	- הזכות לבחור: ס' 5.
- הזכות קניין: ס' 3.	- הזכות להיבחר: ס' 6.
- חירות: ס' 5.	• חו"י: הממשלה
- חופש התנועה: ס' 6.	- סמכויות הרשות המבצעת: ס' 1.
- הזכות לפרטיות: ס' 7.	